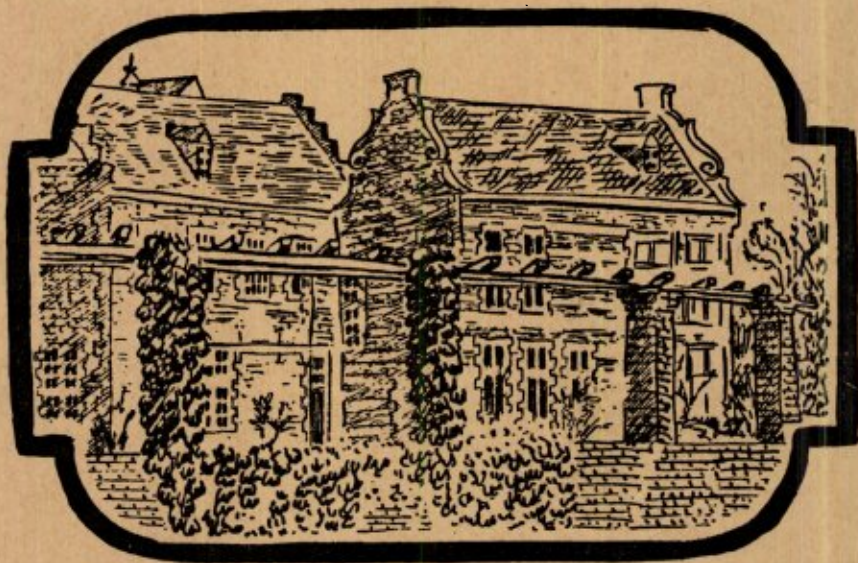

NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD

ORGAAN VAN HET
NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP IN LIMBURG

GEMEENTE-SPAARBANK VAN MAASTRICHT

biedt U :

***Uitgebreide kosteloze service
Onbeperkte garantie van de
Gemeente Maastricht
De hoogst mogelijke rente
Algehele geheimhouding***

Hoofdkantoor: Markt 17 te Maastricht.
Bijkantoren te:
Maastricht: St. Annalaan 14 en Spoorweglaan 13.
Sittard: Engelenkampstraat 72 en
Valkenburg: L. v. d. Maesenstraat 11.
Rijdende Bijkantoren: dienstregelingen gratis op
aanvraag.

TOERISTEN, BEZOEKT

Valkenburg (LIMB.)

★

LIMBURG'S CENTRUM VAN HET
VREEMDELINGENVERKEER

Schilderachtige afwisseling van
Heuvels, Bossen, Rivieren, Velden
en Weiden.

Toverachtige Spelonken, Grotten en
Groeven, waaronder de
Daelhemerberggroeve met Model-
steenkolenmijn, merkwaardige beziens-
waardigheid met vakkundige gidsen
onder toezicht der Staatsmijnen.

Hele jaar geopend.

INLICHTINGEN :

LINDENLAAN 30 – VALKENBURG (Limburg)

Telefoon (K 4406) 2057-2519-2403

NIEUWE EN OUDE

Natuurwetenschappelijke BOEKEN

Speciaal:
ENTOMOLOGIE
ZOOLOGIE
BOTANIE

leveren op zeer gemakkelijke voorwaarden

GOECKE & EVERS

Uitgeverij-Boekhandel en Antiquariaat voor
Natuurwetenschappelijke Litteratuur

VON BECKERATHPLATZ 9
KREFELD - DUITSLAND

CATALOGI WORDEN OP AANVRAAG EN ONDER
OPGAAF VAN STUDIEGEBIED GRATIS TOEGEZONDEN

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts; Mevr. Dr. W. Minis-van de Geyn; C. Willemse; Dr. P. J. van Nieuwenhoven. **Hoofdredacteur:** Dr. E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap: Dr. E. M. Kruytzer, Maastricht. **Secretaris:** Dr. P. J. van Nieuwenhoven, Trianonstraat 13, Maastricht. **Penningmeester:** P. Wassenberg, Hertogsingel 87 A, giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht. Tel. 04400—14174.

Lidmaatschap f 5,00 per jaar. Het **Maandblad** wordt aan alle leden gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 7,50 per jaar. Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 1,50. voor leden f 1,00. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging van de maandvergaderingen, blz. 109. — De natuur in, blz. 109. — Contributie-
verhoging, blz. 109. — Uit eigen kring, blz. 109. — Vijftig jaren Maandblad, blz. 110. — **Dr. J. K. A. van Boven:** In memoriam pater Hermann Schmitz S.J., blz. 112. — De Kon. Ned. Natuurh. Ver. 60 jaar, blz. 117. — Verslagen van de maandvergaderingen, blz. 117. — **R. Geurts:** Syrphidae uit Midden-Limburg, nieuw voor de Nederlandse fauna, blz. 122. — **Dr. J. Hofker:** Foraminifera from the Cretaceous of South Limburg, Netherlands LVI, blz. 124. — **Dr. E. M. Kruytzer:** De geschiedenis van een ringbladige wilg, *Salix baby-lonica* var. *annularis*, blz. 126 — Boekbespreking, blz. 127.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

Te Maastricht, op woensdag 3 jan. 1962, om 19.30 uur in het museum.

Te Heerlen vervalt de gewone maandvergadering. Inplaats daarvan een bijeenkomst samen met het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, in de raadzaal van het gemeentehuis te Brunssum, op *maandag 22 januari, om 19.30 uur.* De Firma Tubbergen zal hier films vertonen over het kweken van bloembollen.

DE NATUUR IN

Op de eerste zondag dat er sneeuw ligt na *zaterdag 13 januari* sporentocht in de omgeving van Valkenburg. Vertrek trein uit Maastricht 13.13 uur, uit Heerlen 13.25 uur. Retour Valkenburg.

CONTRIBUTIEVERHOOGING

De drukkosten van het Maandblad en van de Publicatie's zijn sinds 1955 niet veranderd, on-

danks gestegen produktiekosten (lonen, papierprijzen). Daarom heeft de drukker zijn prijzen moeten herzien. Een gevolg hiervan is, dat de contributie van ons Genootschap zal moeten worden verhoogd van Fl. 5,— tot Fl. 7,50 per jaar, ingaande 1962.

Degenen, die hun contributie over 1962 reeds betaald hebben, worden verzocht Fl. 2,50 te willen bijbetalen.

Als tegenprestatie zal het Maandblad in 1962 met 10 afleveringen verschijnen, waaronder 2 dubbelnummers, in augustus en december. Een van deze dubbelnummers zal zo mogelijk gewijd worden aan een bepaald onderdeel uit de natuurlijke historie van onze provincie, of een bepaalde landstreek behandelen.

UIT EIGEN KRING

Promotie. Aan de Universiteit van Amsterdam promoveerde op 20 dec. j.l. tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen de Wel-
eerw. Heer J. J. M. L. Crombach (Valkenburg) op proefschrift: Some aspects of the behaviour of dairy bulls. The effect of stimulation on the ejaculate.

Onze hartelijke gelukwensen.

VIJFTIG JAREN MAANDBLAD

Ons tijdschrift is in 1912 begonnen als „Maandblad, uitgegeven door het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg” en in 1924 voortgezet als „Natuurhistorisch Maandblad, orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.” Toch spreekt men nog altijd van het „Maandblad” zonder meer.

Het eerste nummer is verschenen in augustus 1912. Met de thans verschijnende aflevering sluiten wij de 50e jaargang af. Bij dit gouden jubileum willen wij iets vertellen van de geschiedenis van het Maandblad.

Van de eerste twaalf jaargangen zijn verschenen:

- 1 1912 no. 1-5.
- 2 1913 no. 1-7, 8/9, 10-12.
- 3 1914 no. 1-12. Voor het eerst sprake van jaargang (3e).
- 4 1915 no. 1-12.
- 5 1916 no. 1, 2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, 11/12.
- 6 1917 no. 1, 2, 3/6, 7/8, 9/10, 11/12 met klapper over 1916 en klapper over 1917.
- 7 1918 no. 1, 2, 3, 4/5, 6/7, 8/9, 10/11, 12.
- 8 1919 no. 1, 2, 3, 4, 5/12.
- 9 1920 no. 1, 2, 3, 4, 5/10, 11/12.
- 10 1921 no. 1-4.
- 11 1922 no. 1, 2.
- 12 1923 no. 1-9, 10/11, 12.

Een officiële redactie van dit oude Maandblad was er niet, maar in feite berustte de leiding bij de voorzitter en de secretaris van het Genootschap. Het doel van het Maandblad was de leden van het genootschap meer voeling met elkaar te doen houden. Men kon er zijn vondsten in mededelen en anderen in kennis stellen van zijn waarnemingen. Ook kon men vragen stellen. Voor lange artikelen was er geen plaats, al ziet men in de laatste jaargangen ietwat langere artikelen verschijnen. De werkelijk grote en wetenschappelijke artikelen werden geplaatst in het Jaarboek, waarvan de eerste aflevering verschenen is in 1911 onder de naam „Mededeelingen van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg”. Het volgende heette reeds officieel „Jaarboek”. In het geheel zijn er tien jaarboeken verschenen, het laatste over de jaren 1920-1923.

Bij een terugblik op het oude Maandblad in 1932 zegt de voorzitter van het Genootschap, Rector C r e m e r s, „dat ons periodiekske nauwelijks het aankijken waard was” (Natuurhist.

Maandbl. Jrg. 21, p. 2.). Dat typeert onze rector. Zijn eigen werk sloeg hij nooit hoog aan, en toch heeft hij met zijn Maandblad veel bereikt. Er komen zoveel belangrijke mededelingen in voor, dat de beoefenaars van de Natuurlijke Historie het zo maar niet kunnen voorbij gaan. Doet men het wel, dan straft men zich zelf. Een vrij recent voorbeeld hiervan is het vermelden van het roodwier, *Hildenbrandtia rivularis*, als nieuw voor Nederland in 1953 (gevonden in 1951), terwijl ditzelfde wier reeds vermeld staat in het Maandblad van 1919, gevonden in een beekje van het park te Elsloo door Dr. G. Romijn op 21 dec. 1918. Wij geven echter gaarne toe, dat het vaak moeilijk is oude vermeldingen te achterhalen wegens het ontbreken van een index. Velen echter getroosten zich de moeite, maandblad voor maandblad door te nemen.

In 1924 kwam de grote ommekeer. Maandblad en Jaarboek verdwenen. In plaats daarvan kwam het „Natuurhistorisch Maandblad”, dat beide moest vervangen en derhalven ook in groter formaat dan het oude maandblad moest verschijnen. Deze verandering bracht vanzelf mee, dat het nieuwe maandblad een geheel ander karakter zou hebben. Het werd nu een wetenschappelijk tijdschrift, dat in ruil kon worden aangeboden aan de wetenschappelijke instituten in binnen- en buitenland, waarmede men nu in nauw contact ging samenwerken. Toch mocht het oude karakter — contactblad voor de leden van het Genootschap — niet verdwijnen. In het nieuwe maandblad bleven de verslagen van de vergaderingen en waren de mededelingen van de leden en voor ieder „leesbare” artikelen welkom. Dat is nog steeds het geval.

Het nieuwe karakter van het tijdschrift bracht tevens mee, dat er voortaan ook artikelen zouden verschijnen in een vreemde taal. Aan engels werd toen nog niet gedacht, zoals blijkt uit de inleiding van het nieuwe tijdschrift.

Het verschijnen van artikelen in een vreemde taal wekte de toorn op van het in Maastricht verschijnend dagblad, de Limburger Koerier. Onze taal zou niet goed genoeg zijn voor de behandeling van wetenschappelijke artikelen! Het antwoord bleef niet uit: „Vriend, gij zijt niet op de hoogte” (Natuurhist. Maandbl. Jrg 13, 1924, no. 12).

Aan pater H e r m a n n S c h m i t z S.J. uit

Valkenburg werd in 1924 de hoofdredactie van het „Natuurhistorisch Maandblad” toevertrouwd. Aan hem gaf men de opdracht het tijdschrift uit te bouwen tot een wetenschappelijk blad. Hij is daarin ten volle geslaagd en bij zijn aftreden als hoofdredacteur, einde 1931, kan Rector *C r e m e r s* zeggen, dat het maandblad mocht gerekend worden tot de beste periodieken, welke op wetenschappelijk natuurhistorisch gebied verschenen. De opvolgers van Schmitz hebben in dezelfde geest doorgewerkt. Zij waren: *G. H. Waage* 1932 - juli 1945, *Dr. W. A. E. van de Geyn* (Mevrouw Minis-van de Geyn) 1945 - sept. 1953, *P. J. van Nieuwenhoven* 1953-1954, *Dr. E. M. Kruytzer* vanaf 1955.

De taak van de hoofdredacteur is niet eenvoudig. Gelijk reeds opgemerkt is, moet hij het evenwicht trachten te bewaren tussen het voor ieder „leesbare” en het echt wetenschappelijke. Vaak zijn beide op voortreffelijke wijze in één artikel verenigd. Belangrijk blijven de verslagen van de maandvergaderingen. Een Wagenings hoogleraar zei eens: „Ik begin altijd met de verslagen te lezen, want daar leer je het meest uit”.

Het maandblad heeft ook met moeilijkheden te kampen gehad. In dec. 1941 werd het verboden; gelukkig kon het echter in februari 1942 weer verschijnen. De eerste jaren na de bevrijding waren eigenlijk de moeilijkste vanwege de papierschaarste. Het maandblad verscheen in geringe omvang en oplaag. Om praktische redenen werd het verkleinde formaat ook nadien gehandhaafd.

Nog eenmaal moesten de bakens verzet worden. Het Genootschap stond einde 1947 reeds in ruilverkeer met 73 binnen- en buitenlandse wetenschappelijke genootschappen en instituten. Toch begreep het bestuur, dat men nog iets meer moest doen wilde men zijn plaats behouden in het ruilverkeer. Wat was het geval? De periodieken van onze ruilpartners werden steeds groter van omvang en belangrijker van inhoud. Vele ruilpartners gaven bovendien meerdere publicaties uit. Wij moesten ons aanpassen aan deze nieuwe werkwijze. Het bestuur besloot daarom naast het Natuurhistorisch Maandblad jaarlijks uit te geven één reeks van de „Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg”. Daarvan zijn er tot nu toe twaalf verschenen, de laatste een jubileumuitgave, in 1961, (Reeks XII, 1960/61). Door deze uitgave kregen de

medewerkers tevens de gelegenheid zeer grote publicaties te doen verschijnen.

Het besluit van 1948 is niet zonder succes gebleven. Het aantal ruilpartners is sindsdien gestegen tot 190. Het spreekt van zelf, dat dergelijke dure uitgaven niet uit eigen middelen kunnen worden bekostigd. Zowel het bestuur van de gemeente Maastricht als het Provinciaal bestuur komen ons Genootschap hierbij op royale wijze tegemoet. Het is prettig te werken in de overtuiging, dat de overheid ons werk waardeert.

Het past ons ook een woord van dank te richten tot de drukker, de *C. V. Drukkerij v/h Cl. Goffin*, die sinds 1924 op voortreffelijke wijze het maandblad verzorgt, zodat wij het overal met een gerust hart kunnen presenteren.

De vele tot ons gerichte verzoeken om vroegere maandbladen of publicaties leggen een getuigenis af van wat onze voorgangers hebben gepresteerd. Wij zeggen allen, die in het verleden hebben medegewerkt, en ook degenen, die thans hun bijdragen leveren, van harte dank.

Een gouden jubileum legt ook plichten op, niet alleen voor de toekomst, maar ook voor het heden. Wij bieden U een feestgave aan, nl. een index op de 50 jaargangen, die verschenen zijn. De index is nog niet klaar, maar in de loop van het volgend jaar kunt U hem verwachten. De ruilpartners, die ver van de bron zitten, zullen deze feestgave ongetwijfeld het meest waarderen.

Wij vragen onze leden ook om een feestgave. Wij richten tot U allen het verzoek, ons een volledige lijst te zenden van Uw publicaties, waar ook verschenen. Hiertoe rekenen wij ook langere, meer dan gewone, mededelingen op de vergaderingen (dan er bij zetten „Verslag maandvergadering”), echter geen boekbesprekingen. Wanneer wij moeten teruggrijpen op Uw geschriften, is het vaak lang zoeken, vooral wanneer U elders hebt gepubliceerd. Ook de generaties na ons zullen U voor deze medewerking aan de viering van ons gouden jubileum zeer dankbaar zijn.

Wij zullen Uw opgaven in ons archief bewaren. Wanneer U ons dan in de toekomst steeds een overdruk van Uw nieuwe publicatie zendt, zal de lijst bij kunnen blijven. Dat alles kunt U zenden aan de Red. van het Natuurhistorisch Maandblad, Bosquetplein 7, Maastricht.

De redactie.

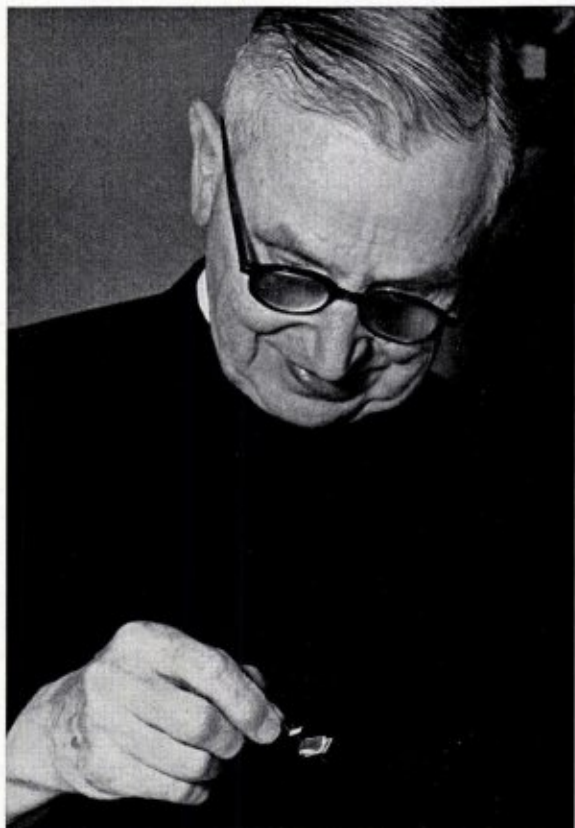
IN MEMORIAM PATER HERMANN SCHMITZ S.J.

1878 — 1960

door

J. K. A. VAN BOVEN

(Zoölogisch Instituut, Leuven)

Pater Dr. H. Schmitz in 1958

Voor het eerst ontmoette ik Pater Schmitz op een zonnige, warme vrijdagmiddag, 20 juni 1941, in het Sint Ignatiuscollege te Valkenburg. Met open glimlach, met een onvervalst kinderlijk vertrouwen en ongeveinsde goedheid trad hij mij tegemoet. Vanaf dit ogenblik ontstond er tussen ons beiden een genegenheid, die later uitgroeide tot een diepe en hechte vriendschap.

Pater Schmitz werd geboren op 12 aug. 1878 in Elberfeld. Hij was de oudste uit een gezin van zeven kinderen. Op twaalfjarige leeftijd stierf zijn vader, die in de woonplaats van

de familie leraar was geweest. De jonge Schmitz maakte zijn studies eerst in zijn geboorteplaats, later in Rheinbach.

Wel bijzonder jong, reeds op zestienjarige leeftijd, trad hij in bij de Jezuïeten. Op 3 april 1894 zien wij hem immers op het kasteel Blijenbeek bij Afferden, waar toen het noviciaat van de Duitse Provincie gevestigd was. Schmitz betrad hiermee voor het eerst ons gewest en maakte hij kennis met onze rijke fauna en flora. Het grootste deel van zijn leven zal hij in Limburg doorbrengen.

Na twee jaren noviciaat, verhuisde hij in 1896 naar Midden-Limburg om in Exaten gedurende drie jaren zijn humaniora te voltooien en te verdiepen. Met enthousiasme heeft de jeugdige jezuïet zich vooral op de kennis van het latijn geworpen. Gedurende heel zijn leven bleef deze liefde hem bij en als hij zich op zeventigjarige leeftijd vestigt in Bad-Godesberg, trof men steeds jonge studenten op zijn kamer of op de gang aan, die door hem werden „bijgewerkt” in het latijn. Bovendien was hij zijn leven lang curator voor Duitsland van het Vaticaanse tijdschrift „Latinitas”.¹⁾

Wie echter denkt dat hij in deze jaren alleen maar enthousiast was voor latijn of grieks, vergist zich. Schmitz maakte immers bij zijn intrede in Exaten kennis met Pater Erich Wasman n. Vaak vergezelde hij met enkele confraters deze vermaarde onderzoeker op zijn myrmekologische tochten door de stemmige heide en bossen van de omgeving.²⁾

Reeds vanaf 1895 trachtte Wasmann zijn hypothese, dat er een causaal verband zou bestaan tussen pseudogynen en de verzorging van larven van de haarboskever, *Lomechusa strumosa*, door de werksters van *Formica sanguinea*, met statistische veldgegevens te bewijzen.³⁾

Op deze onderzoekingsochten is ongetwijfeld de liefde voor het rijke en wondervolle insectenleven bij Schmitz ontstaan. De onver-

moeibare Wasmann leerde aan zijn jonge confraters niet alleen werken en zoeken, maar ook nauwkeurig en wetenschappelijk waarnemen. Luisteren wij zelf naar hetgeen Schmitz hierover vertelt: „Wenn jede der 412 *sanguinea*-Kolonien wenigstens einmal im Monat besucht werden sollte, dann musste „vorangemacht“ werden, und so gestaltete sich mancher Ausgang zu einer wahren entomologischen Razzia. „Hier Kolonie 256“ rief etwa P. Wasmann, indem er die Nummer von dem neben jedem Neste im Boden steckenden Schiefertäfelchen ablas, und schon waren wir zur Stelle und lagen rings um das Nest auf den Knien. Mit Alkohol gefüllte Gläschen wurden hervorgeholt. Sieb und Tuch bereitgehalten, Wasmann riss sein Tagebuch aus der Brusttasche, langte nach der das Nest bedeckenden Heidekrautscholle und stürzte sie um — Meist sah er dann mit einem Blick „was los war“, stenographierte Notizen, fing Gäste weg, wischte sich zwischendurch wütend beisende Ameisen von Hals, Gesicht und Händen, streute etwas Zucker „als Kriegsentschädigung“ in das gestörte Nest, hiess uns die Heidekrautdecke erneuern und Auf! fort gings im Sturmschritt zur nächsten Kolonie. Da wiederholte sich derselbe Betrieb, und so noch oft, bis wir nach zwei Stunden verschwitzt und müde heimwärts kehrten, gewöhnlich in gehobener, bisweilen auch in etwas gedrückter Stimmung, wenn der Meister die Funde nicht gemacht hatte, auf die er gerechnet“.2)

Voor Schmitz waren deze drie jaren midden in het eldorado der mieren en bijna dagelijks in het gezelschap van de specialist bij uitstek Wasmann, onvergetelijk. Hier in Exaten lag de basis voor zijn latere publicaties over *Formicidae*.

In 1899 zegt hij Exaten vaarwel om filosofie te gaan studeren in het Sint Ignatiuscollege te Valkenburg. Einde 1901 wordt deze driejarige cursus afgesloten in Oudenbosch en volgt zijn benoeming tot leraar in de natuurwetenschappen en wiskunde in het Aloysiuscollege te Sittard. De jonge filosoof zal vooral biologie doceren en beschikt tot zijn grote spijt over slechts geringe demonstratie materiaal.

Maar nog in hetzelfde jaar werd het college verrijkt met 3000 *Diptera*, onderverdeeld in 990 soorten, geschonken door de Hongaarse diptero-loog Pater J. Thalhamer S.J.¹⁾

Hoe groot ook de invloed van dit omvangrijke geschenk op het leven van Schmitz moge geweest zijn, toch werd zijn sympathie voor vliegen en muggen pas opgewekt door het verzoek van Thalhammer om voor hem *Diptera* uit de omgeving van Sittard te verzamelen. Uit deze excursies groeide geleidelijk zijn levenslange liefde voor de „proletariërs onder de insekten“.4)

Onder het vangen werden echter zijn eerste vrienden uit Exaten, de mieren, niet vergeten. De leerrijke en boeiende tochten met Wasmann hadden daarvoor een te grote invloed gehad. Bovendien werd Schmitz nog steeds geboeid door het leven en gedragingen van deze sociale insekten.

In deze periode ontstonden reeds in zijn geest en zelfs gedeeltelijk op papier de hoofdstukken over het leven van de mieren en hun gasten. Op zijn kamer en in de klas werden de kunstnesten bevolkt, verzorgd en gecontroleerd. Alles werd nauwkeurig bijgehouden en vele notities en waarnemingen uit het protocol vonden hun weg naar het manuscript.

Bovendien werd hij in 1906 assistent bij Pater W a s m a n n, die toen reeds jaren in Luxemburg verbleef. Onder de deskundige, maar vaak harde leiding van zijn leermeester werd de jonge Schmitz wetenschappelijk gevormd.

Intussen krijgt zijn beroemd boekje „Das Leben der Ameisen und ihre Gäste“ vaste vorm en verschijnt het in druk.⁵⁾ Uit deze publicatie treedt Schmitz naar voren als een goed stilist en een scherp waarnemer. Met vlotte pen beschrijft hij niet alleen vele facetten uit het mierenleven, maar ook hun grote, vaak mysterieuze aantrekkingskracht op kevers en andere insekten. Aan alle natuurliefhebbers, jong of oud, leert hij hoe zij moeten komen tot zien en ontdekken.

Naast mieren richt hij bovendien zijn belangstelling naar myrmekofiele en termitofiele *Diptera*, terwijl zijn eerste publicatie over *Phoridae* in 1908 verschijnt.⁶⁾ Uiteindelijk had Thalhammer dus een grotere invloed op zijn keuze dan Wasmann.

Het jaar in Luxemburg ging vlug voorbij en in 1907 treffen wij Schmitz opnieuw aan in Limburg, alwaar hij in Maastricht zijn theologi-

sche studies begint. Midden in deze studieperiode wordt hij in augustus 1909 priester gewijd. Heel zijn ontvankelijke en gevoelige natuur gaat op in deze wondervolle dag. Later zal hij hieraan vaker terugdenken.

Typerend voor zijn eenvoudig, maar diep geloof is een kleine gebeurtenis, die plaats vond op de wijdingsdag. Een gedicht, waarvan het refrein luidde: „La messe du lendemain”, werd ter ere van de neomist voorgedragen. „Das war mir aus der Seele gesprochen. Den ganzen Tag sich freuen auf la messe du lendemain”, zo schreef hij ruim dertig jaar later.

Na het voltooien van zijn theologische studies en na het laatste vormingsjaar, schrijft Pater Schmitz zich in aan de faculteit der Wetenschappen van de Leuvense Alma Mater. Hier volgt hij in het academisch jaar 1911—1912 colleges o.a. bij professor Janssens, de grondlegger van de genetica in Leuven en bij professor G i l s o n, die algemene dierkunde doceerde.

Daarna keert hij weer terug naar het Aloysiuscollege te Sittard, om opnieuw voornamelijk biologie te onderwijzen. Zijn leraarsambt belemmert hem geenszins een grote activiteit te ontplooiën en verschijnen er vanaf nu regelmatig artikelen, terwijl eveneens zijn eerste beschrijving van een nieuwe soort, *Chonocephalus fletcheri*, nov. sp. *Phoridarum*, in de Zoologische Anzeiger uitkomt.⁷⁾

In hetzelfde jaar (1 juni 1912) wordt hij lid van het nog jonge Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Wat Pater Schmitz voor ons Genootschap betekent heeft, laat zich moeilijk in enkele zinnen omschrijven.

Als trouw bezoeker van de maandelijkse vergaderingen, waar hij steeds iets nieuws ter tafel brengt, wordt hij al spoedig een welkome figuur. Op vragen en mededelingen van leden staat Schmitz steeds klaar om te antwoorden of met enkele nieuwe bijzonderheden het gebodene nog uit te breiden.

Op de wintervergadering in Roermond in 1912⁸⁾ houdt hij een voordracht met lichtbeelden over „Mieren en Mierengasten”. Nog geen jaar later toont hij op de tentoonstelling van Nijverheid, Handel, Landbouw, Kunsten en Wetenschappen te Sittard een collectie mieren, mierengasten, nuttige en schadelijke kevers en... een kustmatig mierennest, zoals het Maandblad

het uitdrukt. Vooral dit laatste trok grote belangstelling: „'t Meeste bekijks heeft 't kunstmatig Mierennest gehad. Dat was een nog nooit gezien iets! En als ooit gebleken is, dat de 'grootte massa' toch wel iets voelt voor de Levende Natuur, dan was 't bij 't mierennest, vervaardigd door Pater Schmitz. Ja, daar kwamen de lui niet uitgekeken!⁹⁾

Maar het was eveneens Pater Schmitz, die er op wees dat het aanbeveling zou verdienen de publicaties van het Genootschap bekend te maken in de wetenschappelijke wereld.¹⁰⁾

In 1915 verschijnt in het Jaarboek een Nederlandse vertaling van zijn mierenboekje onder de titel: „De Nederlandsche mieren en haar gasten”. Dit prachtige werkje had zo'n succes, dat het de auteur populair maakte en de kroniekschrijver in 1917 doet uitroepen: „de Nederlandsche mieren van Pater H. Schmitz vonden 'n onthaal, zooals er maar zelden een aan 'n studie op natuurhistorisch gebied 'ten deel zal vallen”,¹¹⁾ terwijl later Rector C r e m e r s het nog kernachtiger uitdrukte: „'n echt juweel, 'n waar meesterstuk, waaruit op elke bladzijde haast, z'n gave van opmerken, z'n talent van weergeven blijken”.¹²⁾

Door zijn artikelen in het maandblad of jaarboek, was hij mede verantwoordelijk voor het wetenschappelijk peil van ons Genootschap. Zo kan men begrijpen, dat Schmitz na zijn terugkeer uit Bonn, waar hij aan de universiteit vanaf 1912 biologie gestudeerd had, het lidmaatschap van verdienste krijgt aangeboden wegens zijn verdienste voor de wetenschap, voor de kennis van de Limburgse fauna en voor het Genootschap in het bijzonder.¹³⁾ Het is alle leden genoegzaam bekend, dat het Genootschap deze hoge onderscheiding maar zelden verleent. Op deze erelijst zal Pater Schmitz steeds als eerste prijken.

Bovendien was Schmitz bij de aanvang van de twaalfde jaargang in 1923 benoemd tot lid van de redactie. Zodoende is hij van nabij betrokken geweest bij de reorganisatieplannen van het maandblad, waarmee de rusteloze Rector Cremers rondliep.

Op 31 januari 1924 verschijnt voor de eerste maal het Natuurhistorisch Maandblad, Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. De hoofdredacteur is Pater S c h m i t z. Naast voor iedereen leesbare lectuur en naast

de functie als officieel orgaan van het Genootschap, zal het tevens openstaan — zoals voorheen trouwens — voor zuiver wetenschappelijke bijdragen. De nieuwe hoofdredacteur moest het maandblad echter uitbouwen tot een degelijk wetenschappelijk tijdschrift, waarmee onze vereniging niet alleen bekend zou worden in eigen land, maar eveneens in de gehele wetenschappelijke wereld. Het jaarboek, dat voorheen deze bijdragen opnam, zou thans verdwijnen en volledig overgenomen worden door het nieuwe tijdschrift.

Tot aan 1932 heeft Pater Schmitz de hoofdredactie in handen gehad en bij zijn afscheid wordt hij met recht uitbundig geprezen: „Als dit Maandblad op den oogenblik gerekend mag worden tot de beste periodieken, welke er op wetenschappelijk natuurhistorisch gebied verschijnen, danken we zulks aan Pater Dr. H. Schmitz, S.J.”.¹²⁾ Als mederedacteur bleef hij tot 1946 nauw met het maandblad verbonden.

De opmerkelijke lezer zal het opgevallen zijn dat Pater Schmitz intussen doctor is geworden. Na zijn terugkeer uit Bonn in 1923, verbleef hij ongeveer twee jaar in Valkenburg, waar hij bij Pater Wasmann entomologisch werkzaam was. Midden 1925 vertrekt hij echter naar de universiteit van Freiburg in Zwitserland, waar hij op 11 maart 1926 een mondelinge doctorsproef aflegde. Zijn promotor was Professor Dr. A. Reichensperger, die toen hoogleraar was in Freiburg en enkele jaren later naar de universiteit van Bonn overging. De thesis verscheen pas in druk in 1929 bij Goffin in Maastricht en droeg als titel: „Die Phoriden. Ihre natürliche Verwandtschaft, ihr System und eine Verbreitungstabelle ihrer Europäischen Arten”. In de loop van 1926 tot 1928 waren reeds grote gedeelten hiervan verschenen in het Natuurhistorisch Maandblad.

De zjuist gepromoveerde doctor in de Wisen Natuurkunde werd benoemd tot professor in natuurfilosofie in het Sint Ignatiuscollege te Valkenburg, een functie die hij onafgebroken tot 1941 vervuld heeft. Tweemaal (in 1937 en 1939) vervulde hij eveneens dit ambt in Tullaberg in Ierland.

Het professoraat liet aan Schmitz voldoende tijd over om zich veelvuldig bezig te houden met Phoriden. Waren aanvankelijk — vanaf

1920 —, ongetwijfeld onder de invloed van Wasmann, deze publicaties meer georiënteerd op myrmekofiele en termitofiele Phoriden, thans verschijnen hoofdzakelijk taxonomische en systematische artikels over Phoriden van de gehele wereld.

Na de dood van Pater Wasmann in 1931, werd hij in 1934 tevens conservator van het Museum Wasmannianum. Met veel piëteit en met veel zorgzaamheid heeft Schmitz zich steeds van deze functie gekweten, ofschoon zijn grote argeloosheid en kinderlijk vertrouwen soms het tegendeel bereikte van wat hij gehoopt of bedoeld had.

Zo had zijn ongetwijfeld goed bedoeld contact met Professor Dr. H. Bisschop uit Berlijn tot gevolg dat het Museum Wasmannianum op 10 maart 1943 naar Berlijn verhuisde. Maar ook zijn eigen kostbare Phoriden collectie onderging hetzelfde lot. Zij werd door de Gestapo gekonfisqueerd en in het „Ahnenerbe” te Waischenfeld in Beieren voorlopig ondergebracht, daar zij bestemd was als een geschenk voor de beruchte Himmler, die blijkbaar verzot was op een verzameling kostbare insecten.

Ondertussen had de Gestapo op 7 juli 1942 eveneens het Sint Ignatiuscollege ontruimd en begon voor Schmitz een zwerftocht door Oostenrijk. Van Düsseldorf-Benrath, trekt hij in november naar Wenen, vandaar in 1943 naar Steyr, waar hij aanvankelijk — ironie van het lot — woont op de Adolf Hitlerplatz 41. Tegen de winter komt hij tenslotte terecht in Innsbrück. Maar waar hij zich ook bevindt, overal ontmoet hij zijn Phoriden: „Waar ik ook kom, overal kom ik ze tegen en kan ik nog steeds iets bijdragen om de kennis daarvan te vervolmaken”.

Zodoende werd zijn gedwongen ruim driejarig verblijf in Oostenrijk nog uiterst vruchtbaar. Meer dan 3000 Phoriden, afkomstig uit het Oostenrijkse Alpengebied werden door hem persoonlijk verzameld. Hieronder bevonden zich vele nieuwe soorten.

Na de oorlog keert Schmitz naar Duitsland terug en verblijft hij vanaf 1946 steeds in het Aloysiuscollege te Bad-Godesberg. Dit gymnasium is een voortzetting van het vroegere college te Sittard, waar hij zelf leraar geweest was.

Intussen was zijn vooroorlogse omvangrijke collectie, waaraan hij meer dan dertig jaren had

gewerkt, teruggebracht naar het Museum in Maastricht. De Amerikaanse majoor J. W. Bailey — dezelfde die de volledige verzameling van Wasmann uit Berlijn had thuis gebracht — was de Phoriden gaan halen en had ze op 27 november 1945 weer veilig op het Bosquetplein 7 afgezet.¹⁴⁾

Tot grote vreugde van Pater Schmitz bleek dat zijn verzameling haar zwerftocht zonder de minste schade had doorstaan. De waarde en het wetenschappelijk belang van een dergelijke collectie is voor een leek op dit gebied moeilijk te peilen. In onze huidige systematiek en taxonomie is elke soort — terecht of onjuist — gebaseerd op één enkel individu, dat men de type noemt en waarop de beschrijving van de nieuwe soort berust.

De collectie van Pater Schmitz is zowel rijk aan soorten als rijk aan typen, zodat deze verzameling van onschatbare waarde is niet alleen voor elke Phoriden-specialist, maar ook voor de gehele entomologische wetenschap.

Omgeven door zijn dierbare en vertrouwde Phoriden, werkte Pater Schmitz weer gestaag door. Vanuit Godesberg kwam hij bijna elk jaar naar Maastricht om in het Museum te werken en literatuur te raadplegen. Steeds bleef hij in nauw contact met onze vereniging en hij vertegenwoordigde in 1951 het Genootschap op het negende Internationaal Entomologisch Congres te Amsterdam, alwaar hij een spreekbeurt hield over: „Das fehlende Bindeglied zwischen den Dipterenfamilien *Phoridae* und *Termitoxeniidae* in Afrika gefunden”.¹⁵⁾

Niet alleen het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg benoemde Pater Schmitz tot lid van verdienste. In 1958, toen hij dus 80 jaar werd, werd hij eveneens Ereid van de Nederlandsche Entomologische Vereniging, als blijk van haar grote waardering voor zijn wetenschappelijke onderzoekingen op entomologisch gebied.¹⁶⁾

De onverdroten wetenschappelijke werklust van Pater Schmitz komt tot uiting in zijn lange reeks publicaties. Naast vele mededelingen en artikelen over allerlei insecten en dieren, waaronder de mieren een voorname plaats innemen, beschreef hij vanaf 1912 ruim 650 novae species *Phoridarum*. Al zijn beschrijvingen munten uit door helderheid. Steeds zijn zij uitvoerig en van vele dichotomische gegevens voorzien. Zij ver-

schenen in 232 publicaties. Hierdoor is Pater Dr. H. Schmitz de meest bekende specialist van deze *Diptera* familie geworden.

Zijn levenswerk, een volledig overzicht over de *Phoridae* in Lindner's „Fliegen der palaearktischen Region”, werd nooit voltooid. In 1958 waren reeds elf afleveringen, met 512 bladzijden verschenen.

De *Phoridae*, die vroeger slechts een kleine insectengroep vormden met ongeveer 100 soorten, zijn thans uitgegroeid tot één van de grote families met 141 genera en met ca 1600 soorten. De elf afleveringen in Lindner behandelen weliswaar hiervan een groot gedeelte, maar volgens Schmitz zelf zouden nog een paar honderd bladzijden moeten volgen.

Afscheid van Maastricht na zijn laatste bezoek op 26 mei 1959.

Het heeft echter niet mogen zijn. Op 1 september 1960 stierf hij volkomen onverwachts na een geslaagde oogoperatie in Bad-Godesberg, waar hij enkele dagen later op het stille kerkhof van het Aloysiuscollege begraven werd.

¹⁾ N.N., Ein stiller Forscher im Aloisiuskolleg. — Jahresbericht aus dem Aloisiuskolleg 1956/57, Godesberg, blz. 48—51, 1 fig.

²⁾ Schmitz, H., In memoriam P. Erich Wasmann S.J. — Tijdschrift v. Entomologie, 73, 1932, 57 blz., 1 fig.

³⁾ Wasmann, E., Neue Bestätigungen der *Lomechusa*-Pseudogynen-Theorie. — Verh. Deutsch. Zool. Ges., 1902, blz. 98.

⁴⁾ Deze uitdrukking voor *Diptera*, die Pater Schmitz vaker gebruikte, is afkomstig van R. Schiner, 1864.

⁵⁾ Verschenen in „Naturwissenschaftliche Jugend und Volksbibliothek”, 35, 1906, Regensburg, 191 blz., 47 ill.

⁶⁾ *Helix*-huisjes, gevuld met puparia van Phoriden. — Tijdschrift v. Entomologie, 51, 1908, blz. LVII—LVIII.

⁷⁾ Zool. Anz., 39, 1912, blz. 727—729, 1 fig.

⁸⁾ Jaarboek Natuurhist. Genootschap Limburg, 1912, blz. 209.

⁹⁾ X., Tentoonstelling „Sittard”. — Maandblad Natuurhist. Genootschap Limburg, 1913, blz. 33.

¹⁰⁾ Verslag maandelijksche vergadering te Sittard op 1 april. — Maandblad Natuurhist. Genootschap, 3, 1914, num. 4.

¹¹⁾ † Natuurhistorisch Genootschap in het afgeloopen jaar. — Maandblad Natuurhist. Genootschap Limburg, 6, 1917, blz. 4.

¹²⁾ Cremers, J., Pater Dr. H. Schmitz, S.J. — Natuurhist. Maandblad Limburg, 21, 1932, blz. 1—2, 1 fig.

¹³⁾ Verslag der maandelijksche vergadering. — Maandblad Natuurhist. Genootschap Limburg, 12, 1923, blz. 6.

¹⁴⁾ Cremers, J., Ook de Phoriden van Pater Schmitz terug in Maastricht. — Natuurhist. Maandblad Limburg, 35, 1946, blz. 29—30, 1 fig.

¹⁵⁾ Trans. Ninth Int. Congr. Ent., Amsterdam, 1, 1952, blz. 113—116.

¹⁶⁾ Uit eigen kring, Dr. H. Schmitz 80 jaar — Natuurhist. Maandblad Limburg, 47, 1958, blz. 77—78.

DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING 60 JAAR.

De K.N.N.V. heeft haar zestigste verjaardag gevierd door het houden van een symposium in het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam op 16 dec. van dit jaar. Dit symposium stond in het teken van de tijd: nut en schade van moderne bestrijdingsmiddelen en verontreiniging van lucht en water. Bijna 25 jaar geleden (1937) nam het hoofdbestuur van de K.N.N.V. het initiatief de strijd aan te binden tegen de steeds toenemende verontreiniging van de natuur (*Natura*, Jrg. 48, 1951, bladz. 154). Blijkbaar is onze zustervereniging nog steeds in dezen actief.

Wij volgen steeds haar activiteiten, zoals wij die vinden in haar maandblad „*Natura*”. Met grote belangstelling zien wij ook de Wetenschappelijke Mededelingen verschijnen, waarvan

reeds 40 nummers zijn uitgekomen. Door deze reeks bewijst de K.N.N.V. een grote dienst zowel aan de natuurvrienden als aan de wetenschap.

Wij wensen de K.N.N.V. namens het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg van harte geluk op haar 60e verjaardag en wij hopen nog vele jaren met haar samen te werken.

E. M. KRUYTZER.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 11 oktober 1961.

De heer Bex vertoont de vergadering enige borstelwormen en wel *Haplotaxis gordioides*, gevonden te Schinveld op een diepte van 1,5 m, zowat op de grens klei-zand. Van deze soort zijn in Nederland maar weinig vindplaatsen bekend. Ook laat hij een vergroeiing van heide, *Calluna*, zien, een vuurzwam en enkele veren van de Bosuil met een aantal beenderen van zoogdieren en vogels uit braakballen van deze uil.

De heer Berends heeft een reuzespin en een kakkerlak meegebracht, welke gevonden werden tussen bananen of ananas in een partij fruit uit India. Getracht zal worden deze dieren te determineren.

De heer Bult heeft een vervolg op de gladde slang, zie Maandverslag op p. 95. Op 29 sept. werden 7 jongen ter wereld gebracht. Deze dieren hadden een lengte van ca. 15 cm. Een enkel dier had moeite om vrij te komen van de eivliezen; waarschijnlijk was de atmosfeer te droog, verbetering trad op, toen enkele natte doeken in het terrarium gelegd werden, waarna alles naar wens verliep. Moeder en kroost werden in de vrije natuur losgelaten. Verder waren er nog enkele waarnemingen uit de omgeving van de volgelopen kleigroeve bij het steenstort van Sm Hendrik: 3 april twee wulpen, 16 april een groepje kuifeenden, 7 juni een zwarte stern. 26 augustus drie wespdenieven. Broedgeval van Sperwer aan de rand van de Brunssumerheide: 10 juni drie eieren, 15 juni twee jongen, 9 juli geen jongen meer in het nest. Er moet nog een ander geval op de Brunssumerheide geweest zijn, want de heer de Bruin van de opgravings-

dienst had jonge Sperwers gevonden, waarvan men de poten aan elkaar gebonden had.

Dr. Dijkstra heeft een waarneming betreffende het eten van maïskorrels door muizen en koolmezen. Het eerste lijkt heel gewoon, het tweede niet. Maar als erbij verteld wordt, dat beide diersoorten van de maïskorrel alleen maar de kiem verorberden en dat deze 29,6 % vet bevat, terwijl de hele maïskorrel met inbegrip van de kiem slechts uit 4,3 % vet bestaat, dan is de voorkeur voor de kiem wel begrijpelijk. Tenslotte laat hij een weegbree zien, die wat de vorm van het blad aangaat, afwijkt van de meer algemeen voorkomende soorten. Het betreft de Zandweegbree, *Plantago arenaria* gevonden op een zandig terrein te Genk.

te Maastricht op 8 november 1961.

Bij het openen van de vergadering herdenkt de voorzitter **Dr. René Verheyen**, hoogleraar aan de universiteit van Gent, die aldaar op 53 jarige leeftijd overleden is. Prof. Verheyen heeft zijn opmerkelijke carrière helaas veel te vroeg moeten beëindigen. Als onderwijzer op een lagere school te Antwerpen ging hij biologie studeren aan de universiteit van Gent, en behaalde daar zijn doctorstitel. Hij is directeur geweest van het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel, en doceerde sinds 1959 aan de universiteit van Gent. Hij was een uitnemend ornitholoog en heeft ook gepubliceerd over de zoogdieren van de Congo.

De heer **van der Leeuw** ontvangt bij gelegenheid van zijn vertrek uit Maastricht een klein aandenken in de vorm van een boekje, waarin alle aanwezigen hun handtekening plaatsen. Hij bedankt met enkele woorden voor deze, volgens hem, onverdiende eer. **Drs. Meijer**, directeur van het museum, maakt melding van een grote collectie spinnen, geschonken door **P. Chrysanthus**, en reeds vermeld in het Maandblad, 1958, p. 143. Ook toont hij als waardevolle aanwinst voor het museum het portret van **Dr. Kruytzer**, dat door de kunstenaar **Charles Eyck** uit vriendschap voor de scheidende museumdirecteur vervaardigd is. In aflevering 9/10 van de lopende jaargang van het Maandblad is er reeds een afdruk van verschenen, b.g.v. de benoeming van **Dr. Kruytzer** tot lid van verdienste.

Pater Munsters M.S.C. heeft in een

brief melding gemaakt van de vangst van *Orthosia gothica* L., een uil, waarvan de vliegtijd normaal is tussen begin maart en eind mei. Het bewuste dier werd in de nacht van 1 op 2 november 1961 gevangen met de P.D.-lamp. Van een tweede generatie is bij dit dier tot nu toe niets bekend. Men neemt zelfs aan, dat deze vlinders voor hun ontwikkeling een winter nodig hebben. Van enige vorst was echter dit jaar nog geen sprake. Bovendien komt *O. gothica* in het voorjaar nooit als eerste van de voorjaarsuilen. In 1961 b.v. werden *O. incerta* en *O. stabilis* reeds op 24 en 25 februari opgemerkt, terwijl *O. gothica* pas op 1 maart verscheen.

De heer **Kemp** heeft vogelwaarnemingen: In de maanden mei en juni 1961 nam hij ransuilen waar in de volgende bossen op Nederlands gebied: De Dellen te Meerssen; het Ravensbos, het Kloosterbos (op 2 plaatsen) en het Biebos in de gemeente Valkenburg-Houthem. Op 26 augustus 1961 zag hij 35 blauwe reigers bij een van de grindgaten ten N. van Stevensweert, een voor deze streken groot aantal. Op 14 oktober 1961 zaten op dezelfde plaats 3 bontbekplevieren. Op 15 oktober 1961 trokken 7 kraanvogels over de Ospelerpeel in zuidelijke richting. Laat voor de tijd van het jaar is de waarneming van een zwarte stern, wederom in een grindgat ten N. van Stevensweert op 20 oktober 1961. Ten N. van Roermond dreef in een grindgat op 5 november 1961 een mantelmeeuw. Te oordelen naar de grote snavel was het een „gewone” mantelmeeuw, *Larus marinus*. Ook zwom daar op die dag een geoorde fuut in winterkleed.

Dr. Dijkstra zag op zondag 29 oktober 1961 boven Kerkrade 100 kraanvogels in de lucht, vliegend in zuidelijke richting. De heer **Gijtenbeek** vermeldt de strijd van een wezel met een rat, die zo hevig was, dat de beide dieren tezamen konden worden doodgeslagen. Op zich zelf een onverstandige daad, wanneer men ratten wil bestrijden. De heer **Grégoire** toont gedroogde planten, door hem gevonden op 28 oktober 1961 te Gennep: Op de Wal aldaar: Glaskruid, *Parietaria officinalis*, Laciniate vlier, *Sambucus nigra laciniata*; Langs de „Kleine weg” Grijskruid, *Berteroa incana*, ruige rudbeckia, *Rudbeckia hirta*, Kalketrip *Centaurea calcitrapa*. Wat kalketrip betreft, zijn op de Maasmolendijk te Maastricht nog altijd enkele exemplaren aanwezig. De heer **Marquet** toont een exemplaar van *Elodea nuttallii*, afkomstig

uit Noord-Amerika, en onlangs in Nederland ontdekt. Het plantje is door hem gevonden in het kanaal te St. Pieter nabij de overlaat, evenals *Vallisneria spiralis*. Zie *Gorteria*, afl. 1, 1961.

Dan krijgt de heer Meys gelegenheid zijn aangekondigde causerie over zijn vierjarig verblijf in Basoetoland te houden, hetgeen hij doet aan de hand van een mooie collectie dia's. Voor een groot deel zijn deze opgenomen tijdens het vakantieverblijf van Dr. Kruytzer in Basoetoland, zodat hij nog al eens op de plaatjes te zien was. In Basoetoland bestaan grote tegenstellingen, zowel in de natuur als onder de bevolking: Dagelijks zware onweersbuien in de natte tijd, daarna 6 maanden droogte; Prachtige wolkenluchten, met dag in dag uit de mooist mogelijke zonsondergangen, maar daarna 6 maanden een wolkenloze strakblauwe hemel; vruchtbare landerijen, die echter in de droge tijd volledig uitdrogen, en dan niets opleveren; een overvloed aan slecht vee, dat net als in de Alpen in het bos wordt geweid, en dat daardoor het proces van ontbossing en bodemerosie versnelt; hongerende mensen, die met christelijke en heidense methoden de hemel om regen smeken; blanke professoren in sportief tenu, en zwarte studenten in lange witte jassen; studerende meisjes, en in de veeteelt werkzame jongens; aangeplante *Agave's* onder een sneeuwlaag en zwarte Bantoenegers in dierenhuiden of wollen dekens gekleed. De bevolking kiest doelbewust deze armoede, uit angst voor blanke inmenging, die mogelijk het gevolg zou kunnen zijn van de exploratie en de ontginning van de minerale rijkdommen. In verband hiermede was het zeer moeilijk, de fossiele overblijfselen van grote Sauriers uit te graven, die in het Jura-tijdperk in Basoetoland hebben geleefd, en die door de heer Meys waren gevonden.

Belangwekkend zijn de mededelingen van de spreker over diens plannen, het in de regentijd in overvloed neervallende water in stuwbeekken op te vangen, om het in de droge tijd in irrigatiewerken te kunnen gebruiken. Een groot deel van de benodigde gelden is reeds bij elkaar om het eerste deel van het project uit te voeren.

Aan het slot van de causerie deelt de spreker nog mede, dat hij zijn voordrachten over Afrika houdt, om met de opbrengst daarvan de verdere studie te helpen bekostigen van twee van zijn zwarte oudleerlingen.

De voorzitter wenst hem in dit opzicht alle succes, terwijl bij het weggaan de talrijke aanwezigen hun instemming met dit werk betuigen door een milde gave uit eigen portemonnaie.

te Maastricht, op 6 december 1961

De voorzitter deelt bij de opening mede, dat de Collectie Meijer, die onlangs door de gemeente werd aangekocht, zich thans in het museum bevindt. De heer Meijer geeft hierbij de volgende toelichting:

Deze collectie werd begonnen in 1954 en vrijwel constant uitgebreid. Ze bestaat uit krijt-fossielen van Zuid-Limburg en Noordoost België, gebieden die geologisch veel verwantschap met elkaar vertonen. Bijzondere aandacht is besteed aan de Echiniden en Brachiopoden. De Echiniden, waarvan practisch alle bekende soorten van ons Krijt vertegenwoordigd zijn, zijn grotendeels bewerkt. Met de Brachiopoden is dat in mindere mate het geval. Verder is er een vrij belangrijke collectie Echiniden uit het buitenland. Deze werden verzameld (in Zuid-België, Duitsland en Frankrijk) ofwel door ruil verkregen (Denemarken, Amerika, Noord-Afrika, Australië).

Door haar omvang is deze collectie als expositiemateriaal niet geschikt. Ze is meer te beschouwen als een zuiver wetenschappelijke collectie, die met bestaande collecties, zoals die van Dr. Pergens, de kern kan vormen van een studiec collectie ten behoeve van de kennis van de stratigrafie en de paleontologie van het Boven-Krijt.

De heer W. Felder heeft te Hergenrath (B.) een door de heer J. Nillesen ontdekte fulguriet uitgegraven van 5 m. lengte. Hij is van plan deze bliksembuis zelf te komen monteren in het museum. Dit is een belangrijk geschenk: Ook in Limburg zijn deze kokers van door de hitte aaneengesmolten zandkorrels gevonden. Zie Dr. Beckers, Maandblad, 1945, p. 47. De heer Marquet heeft een verzameling krijt-fossielen geschonken, afkomstig van de St. Pietersberg. Ook de heer Massen uit Montfort heeft een mooie collectie cadeau gedaan, bestaande uit vlinders, die als zeldzaam bekend staan, maar die in de natte zomer van 1961 veelvuldig konden worden aangetroffen: *Apamea ypsilon*, Schiff. in Montfort niet zeldzaam; *Jaspidia deceptor* Scop., gevangen te Cadier, ook bekend van Swalmen en Vlodrop, terwijl

Lempke nog schreef: zeer twijfelachtig of de soort hier inheems is; *Asthena albulata* Hufn., dit seizoen in beide generaties talrijk in het Munnicksbos; *Pseudopanthera macularia* L., voor Limburg een vrij gewone soort, maar in het Munnicksbos dit jaar weinig talrijk; *Angerona prunaria* L. f. *corylaria* Thunb., dit jaar in Montfort opvallend talrijk; *Thymelicus acteon* von Rott., een dikkopje, dat uitsluitend in het krijtdistrikt voorkomt, en in begin augustus buitengewoon talrijk was te Cadier: vindplaats niet vermeld door Lempke; *Spialia sertoria* Hoffmannsegg, ook een dikkopje, dat alleen in Zuid-Limburg voorkomt: nieuwe vindplaatsen te Cadier en Kolmont; *Maculinea nausithous* Bergstr., uit Herkenbosch, waar de soort dit seizoen meer voorkwam dan *M. teleius* Bergstr.; *Clostera anachoreta* F., uit Montfort: zeker niet gewoon in Midden-Limburg; *C. curtula* L. is hier de gewone soort; *Amato phegea* L., uit Montfort, waar zich reeds jaren een prachtige kolonie handhaaft; *Zygaena filipendulae* L., begin augustus van 1961 zeer talrijk te Cadier en Kolmont: tegelijk waren aanwezig rupsen, poppen en imagines: *Conistra vau-punctatum* Esp., zeker geen gewone soort: in het voorjaar 11 ex. gevangen op stroop in zijn tuin; *Cucullia scrophulariae* Schiff., uit 20 rupsen op Helmkruid, gevangen in Annendaal, gem. Echt juni 1960, 20 poppen, maar slechts 5 vlinders; uit de andere poppen kwamen sluipwespen, gedetermineerd door de heer G. den Hoed als *Exetastes bicoloratus* van Gravenhorst, evenals de vlinder zeldzaam; *Apamea lithoxylaea* Schiff., te Montfort vrij gewoon.

Tenslotte toonde de heer Meijer het portret van mevrouw Dr. W. Minis van de Geyn, dat tot nu toe in het museum ontbrak, ondanks het vele goede werk, dat zij als conservatrice van het museum heeft verricht, o.m. door de vele gegevens van rector Cremers op schrift vast te leggen.

De heer Scholten uit Sittard meldt de waarneming van een roodhalsfuut in zomerkleed op een plas tussen Echt en Susteren, op 13 oktober 1961, evenals een watteral, en een fuut, de laatste op 29 oktober. De heer Rondagh schrijft: Op 22 november 1961, om 16,15 uur zag ik naar schatting 250 merels neerstrijken in een bosje in de Bosse Fronten. Zij hebben daar de nacht doorgebracht, en vertrokken de volgende ochtend om 8.05 uur in zuidelijke richting.

Het waren zeker voor $\frac{3}{4}$ mannen. Normaal slapen in dit bosje niet meer dan 15 merels. Deze dieren zijn niet meegetrokken. Het is de heer Mommers opgevallen, dat op de spreuwen-slaapplaats op het Oranjeplein te Maastricht een duidelijke voorkeur bestaat voor kastanjabomen. Ondanks een daar heersend plaatsgebrek blijven de lindebomen volkomen onbezet. Momenteel is de slaapplaats verlaten. Er is thans een grote slaapplaats in de bosjes op de helling van de St. Pietersberg nabij het fort. De heer de Veen noteerde op 11 november 1961 in de Grote Peel te Ospel 30 goudkieviten tussen circa 300 kieviten, 25 rietganzen, een klapekster met slechts één vleugelvlak, en 2 mannetjes blauwe kiekendieven. De heer Verbeek uit St. Odiliënberg schreef een hele serie waarnemingen: Moerasandjvie op een bank in de Roer, zomer 1959 en 1960. In 1961 zijn alle planten ten gevolge van een overstroming weggespoeld. Te St. Odiliënberg op 1 mei 1960 een korhaan; op 19 en 20 mei aan de Oude Roer een woudaapje. Enkele jaren achter elkaar heeft men hier ook een jong dier waargenomen; 6 juni aan de Maas te Herthen 4 scholeksters; 6 juli, te St. Odiliënberg een

De kleine alk

nest van de havik met 3 vliegvlugge jongen in een vrij lage elzenstruik; 13 oktober te Posterholt een stervende kleine alk; het opgezette dier is in het bezit van de heer v. d. Vorst; en is het tweede ex. van deze soort, dat uit Limburg bekend is, zie Maandblad 49, 1960, p. 34.

In 1961 zag de heer Verbeek op 25 juni te St. Odiliënberg 2 wilde zwanen; op 25 juli 6 wilde zwanen; beide keren overvliegend in ZW richting; op 14 augustus vond hij in een merel-nest een albino-jong, in dezelfde heg, waar in 1960 3 albino-jongen waren aangetroffen; op 5 november op de Maas in Herten 2 aalscholvers. De beverrat, *Myocastor coypus*, komt in Midden-Limburg geregeld voor. De eerste rat werd gevangen te Posterholt op 14 oktober 1944. In de strenge winter van 1954 werden alleen in de buurt van St. Odiliënberg ± 25 dieren bemachtigd. Op het sneeuwdek konden zij toen gemakkelijk gespeurd worden dank zij hun brede prenten en het sleepspoor van de staart. In 1961 werden in de buurt van St. Odiliënberg ± 15 ex. geschoten. In 1960 werd veel schade aangericht aan een klaverveld, en in de zomer en de herfst 1961 in bietenvelden. Men meent dat de dieren zich in strenge winters niet kunnen handhaven. Tot nu toe is dit echter aardig gelukt. De heer ter Horst maakt melding van een grote kolonie beverratten in het Loumansven. Ook hier is dit jaar veel schade aangericht aan de omringende bietenvelden. Men vreest ook schade aan het dijkje, dat het waterpeil moet regelen. Er zijn dan ook dieren geschoten. Voor het opruimen van de al te dichte vegetatie van het Ven zou het anders juist goed zijn, als de dieren ongemeoid gelaten werden.

Ook van de heer Maassen uit Montfort zijn schriftelijke mededelingen: allereerst over hamsters: te Montfort zijn op 8 september weer 2 jonge dieren bemachtigd, beide wijfjes, resp. 94 en 201 gr. zwaar, dus zeker van twee worpen. Op 8 september werd in een hamsterwoning een partij groene erwten aangetroffen van ± 1 kg. Te Sint Joost, gem. Echt, werd begin oktober een halfwassen hamster dood gevonden. Deze vindplaats is nieuw. Op 31 oktober 1961 werd te Montfort een volwassen havik stervend aangetroffen; op 18 augustus was reeds een jong dier dood gevonden. Mogelijk geldt het hier vergiftigingsgevallen.

De heer Kemp heeft vogelwaarnemingen:

Op 5 nov. 1961 was er ten N. van Roermond

nog een wulp. Diezelfde dag riep er ter N. van Stevensweert ook nog een witgatje. Het betreft hier dus november-waarnemingen van beide vogelsoorten in het binnenland.

Evenals vroegere jaren wil ik de aandacht vragen voor de volgende waarnemingen van bonte kraaien.

Op 3 nov. 1961, 2 ex. tussen Diepenbeek en Genk (België); op 21 nov. 1961, 6 ex. bij het Ringselven bij Dorplein-Budel en 2 ex. in de Ospeler Peel. Op 22 nov. 1961, 1 ex. ten N. van Roermond. Zes wilde zwanen (*Cygnus cygnus*) zwommen op 21 nov. 1961 op de grote plas in de Ospeler Peel. Op 22 nov. 1961, dreef er op een van de grindgaten ten N. van Stevensweert een Parelduiker. Met de zon in de rug kon ik op een afstand van hoogstens 80 meter met de 15 x 65 kijker zien dat de vogel geen opgewipte snavel had; ook was de tekening op de rug van de vogel duidelijk waar te nemen. Jammer is deze rugtekening in winterkleed niet te zien op de afbeelding in de Vogelgids; in de tekst staat evenwel, dat de rug „geschubd” lijkt. Bij het opgezette exemplaar hier in het museum is deze „geschubde” rug fraai te zien. Eveneens op 22 nov. 1961 was er ten N. van Roermond een grote zeeëend (*Melanitta fusca*) aanwezig. Zowel in de vlucht, als in rust kon ik bij de vogel de witte vleugelspiegel zien. Het betrof hier een wijfje of een mannetje in onvolwassen kleed. Onder de ongeveer 300 kokmeeuwen tussen de verkeersbruggen te Maastricht bevond zich op 28 nov. 1961 een drieteenmeeuw. Deze drieteenmeeuw, in onvolwassen kleed bleek niet zo handig in het opvangen van toegeworpen stukjes brood als de kokmeeuwen.

Mevrouw v. d. Feen-v. Benthem Jutting schreef aan mevr. Minis naar aanleiding van het artikel in het jubileumnummer: uit de wordingsgeschiedenis van het Natuurhistorisch Genootschap. „Misschien interesseert het je nog te vernemen, dat Jhr. A. W. G. van Riemsdijk er ook een tamelijk uitgebreide collectie van recente schelpen op na hield. Deze zijn na zijn dood overgegaan aan zijn zoon Jhr. Barthold W. F. van Riemsdijk, de latere hoofddirecteur van het Rijksmuseum te Amsterdam. Toen deze laatste aftrad uit genoemde functie schonk hij de collectie van zijn vader (waaraan hij zelf nog een en ander had toegevoegd) aan het Zoölogisch Museum van Amsterdam. Ook enkele boeken op malacologisch gebied ontving het Mu-

seum ten geschenke. De schelpencollectie bevatte nog al wat Zuid-Limburgse en Franse zoetwatermollusken, verder ook tropische schelpen".

De heer van Nieuwenhoven toont een slang, die aangetroffen was in een partij bananen, en lijkt op een afbeelding van de Mexikaanse koningslang, *Lampropeltis doliata annulata*. Dit dier zou in Mexico melk uit de uiers van koeien drinken, en eet andere slangen, hagedissen en knaagdieren. Voor de gedwongen voeding is een toestelletje bedacht, dat uit een toegespitst plastic slangetje bestaat. Dit wordt in de slokdarm van de slang gestoken, waarna de inhoud met behulp van een staafje wordt leeggedrukt. Het dier houdt zich uitstekend, en is zelfs al een keer verveld.

De heer Poot heeft voor het museum een aantal zeldzame kevers bij elkaar gezet in een doos, waarin de dieren gerangschikt zijn naar de plantesoort, waarmee zij zich voeden. Dergelijke verzamelingen kan men natuurlijk niet aanleggen door te verzamelen met een sleepnet. Hij heeft plant voor plant afgeklopt of afgezocht. Daarvoor is uiteraard kennis van de plant nodig. Op klein warkruid op de Bemelerberg en de St. Pietersberg vond hij *Smicronyx coecus*, dat alleen bekend was van de Waalsdorpsse duinen. Op overblijvend bingelkruid in het Ravensbos *Apion pallipes*; in Gronsveld kon hij dit dier niet vinden, maar wel *Hermaeophaga mercurialis*. Dit dier ontbrak in het Ravensbos! Op grootbloemcentaurie een kevertje, dat uitsluitend op distels zou groeien: *Larinus sturnus*. Dit dier was op de Wrakelberg in groot aantal aanwezig, maar de zondag daarop vond men er geen een meer. Met deze methode heeft de heer Poot ook in andere delen van het land succes gehad, op brandnetels, wilgenroosjes, wederik, waterlelie, reseda. Er zal volgens hem nog veel meer mee te bereiken zijn, speciaal wanneer men zeldzame planten afzoekt.

die nieuwe zijn voor de Nederlandse fauna. Zij komen alle uit het eiken-haagbeukenbos van de Doort en werden gedetermineerd door dhr. Th. van Doesburg te Baarn.

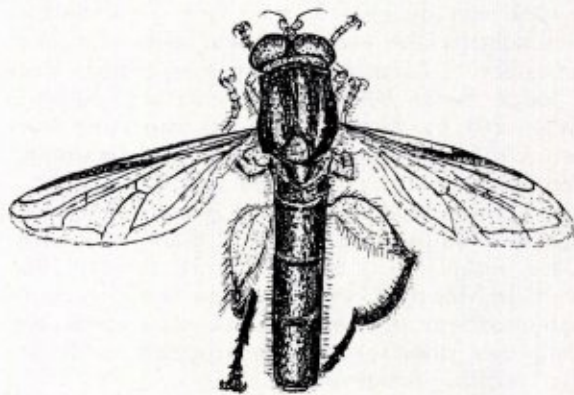
1) *Penthesilia ranunculi* Panz. ♀ f.n.sp.-gev. 10-VI-1957.

Het dier is prachtig gitzwart en langharig. Op het schildje komen tussen de zwarte haren enkele lichtere voor. De laatste achterlijfsringen zijn vuilwit behaard, en het aangezicht en de clipeus hebben een lichte zilver- tot goudachtige korte beharing. De poten zijn zwart, de tarsi lichtbruin. Opvallend zijn de dikke glimmend zwarte dijen, vooral van poten 3, en de sterk gekromde achterschenen.

Het exemplaar zat zich te zonnen op een eikestam aan de zuidzijde van de Doort.

2) *Zelima curvipes* L. ♂ f.n.sp.-gev. 15-VI-1957.

Een zeldzaam mooie zweefvlieg met glimmend zwart lichaam, de bovenzijde van de thorax met groenige metaalschijn en korte, lichtgele beharing. Het abdomen met donkerblauwe metaalgans en kort grauwzwart behaard. De poten 1 en 2 geelrood gekleurd, met vooral de dijen en de schenen goudgeel behaard. Het derde paar poten met grote, sterk verdikte rode dijen, die aan de punt een glimmend zwarte kleur hebben. Achterschenen sterk gebogen, glimmend zwart met op de midden-onderzijde een ovale oranje vlek. Tarsen dofzwart. De achterschenen zijn

♂ *Zelima curvipes* L. × 2½

SYRPHIDAE UIT MIDDEN-LIMBURG

Nieuw voor de Nederlandse fauna

door R. GEURTS

In het Diptera-materiaal, dat ik in de jaren 1950-1960 verzamelde in Midden-Limburg bevonden zich onder de Syrphidae vijf soorten,

sterk gebogen en dragen aan het uiteinde aan de onderkant een flink ontwikkelde doorn. Spriet-lamel donkerrood.

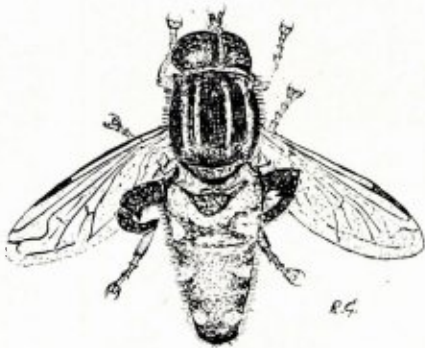
Het dier zat op een braamblad, en naar de gewoonte van andere grote *Zelima's* met het gezicht naar de zonkant gericht.

3) *Lampetia spinipes* F.f.n.sp. — Van deze prachtige vlieg, waarvan de larven zich ontwikkelen in rottend hout, ving ik een ♀ op 10-VII-1953, 2 ♀♀ op 10-VI-1954 en 1 ♀ op 24-VI-1960. ♂♂ ving ik op 10-VI-1954, 15-VI-1954, 5-VI-1960 en 24-VI-1960.

Beschrijving ♀♀: Lichaam zwart met blauwe weerschijn. Thorax 4 lichte strepen. Abdomen 1° ring met rode vlekken opzij; 2° en 3° tergiet met een dubbele boogvormige figuur van lichtere haren. Het achterlijf kegelvormig versmald. Dijen zwart en tarsen rood. Achterschenen sterk gekromd en achterdijen met forse doorn aan achter-onderkant. De ♂♂ vertonen veel over-

♀ *Lampetia spinipes* F. × 2½

♂ *Lampetia spinipes* F. × 2½

eenkomst met de ♀♀; het abdomen is echter minder spits; het rood op de 1° en 2° tergiet niet zo sprekend, terwijl de metaalkleuren duidelijker zijn. De beharing lijkt me bij het ♂ iets meer geel, naar het goudgele toe.

4) *Pipiza luteitarsis* Zett.f.n.sp. ♂ gev. 16-IV-1960.

Het dier is gitzwart met bronzen en groene metaalschijn op de plooiën van de tergieten. Gezicht en clipeus breed en vlak. Borststuk glanzend zwart van boven. Borststuk en randen van het abdomen vrij lang, licht vuilgeel behaard. Tweede achterlijfsring met onduidelijke gele doorzichtige vlekken. Dijen en schenen zwart, de laatste met veel geel. Tarsen 2 en 3 zwart met gele vegen. Tarsen 1 geel. Beharing van de kop donkerder.

Deze soort is een van de eerste *Syrphidae*, die zich in het voorjaarsbos vertonen. Een tweede ♂ ving ik op 20-IV-1960. Dit exemplaar was iets kleiner dan het eerste, terwijl de vlekken op het abdomen alleen zichtbaar zijn tegen het licht in. Waarschijnlijk heb ik deze soort al eerder gevangen in De Doort, maar ze werd door mij tot nu toe over het hoofd gezien, hetgeen niet te verwonderen valt, aangezien de *Pipiza's* moeilijk te determineren zijn.

5) *Triglyphus primus* L. ♀ f.n.cp.-gev. 5-VII-1955.

Het is een klein zwart vliegje met zwart-glanzende thorax en abdomen. De 2° achterlijfsring is tamelijk grof en regelmatig bestippeld. Het abdomen bezit slechts 3 ringen, schijnbaar 2. De iriserende vleugeltjes hebben een lichtgeel stigma. De kop is rond en plat, d.w.z. bezit geen „snuut”.

Summary: These species, new for the Diptera-fauna of the Netherlands, were all caught by the author between 1950 and 1960 in a wood, called The Doort, at Echt. It is a relict of an old natural oak- and hornbeamwood. It is supposed, that there are still more flies and gnats, unknown for the Dutch fauna hitherto. For this reason and others a closed examination is wanted.

Echt, aug. 1961.

FORAMINIFERA FROM THE CRETACEOUS OF SOUTH LIMBURG, NETHERLANDS. LVI.

Foraminifera of the highest "Post-Maestrichtian" outcropping above the Md in South Limburg and the Canal Albert region in North Eastern Belgium.

by J. HOFKER

In the Eastern part of the quarry Curfs, in several drill-holes in the vicinity (Amby, Meerssen) and in the most Northern part of the Tranché du Canal Albert near Vroenhoven, Belgium, above the fine-grained Me and above the fine grained Lowest Paleocene, which two formations are separated from each other by a distinct fossiliferous hard bank, a much coarser grained sediment is found, in which Krutzler and Meyer found their *Crania brattenburgica geulhemensis* nov. subsp. (Natuurhist. Maandblad, 47, Dec. 1958, pp. 135-141). They emphasize that this form is different from that which is found in the highest Danian in Denmark (Herfølge) and in the lowest Paleocene (Lellinge); however they believe that this difference is due to different circumstances, that it a geographic subspecies and that consequently these layers in Holland with coarser grains and without glauconite would be of Danian age.

However, the Foraminifera found in these upper layers of the so-called „Post-Maestrichtian" of Holland clearly show that these coarse grained sediments do not belong to the lower "Post-Maestrichtian" but belong to typical Montian, as it has been described by Van Bellen from the famous Bunde drill-holes more to the North (Med. Geol. Stichting, C.V., No. 4, 1946, pp. 1-144). Marking species found in these sediments are:

Gavelinopsis pseudodiscoidea (Van Bellen)
Rotalia trochidiformis Lamarck
Rotalia saxorum d'Orbigny
Gavelinella danica (Brotzen)
Nonion multisuturatum Van Bellen
Boldia madrugensis Cushman and Bermudez
Thalmanita madrugensis (Cushman and Bermudez)
Pulsiphonina prima (Plummer)
Globigerina daubjergensis (Catapsydrax stage) Brönnimann.
Globorotalia pseudomenardii Bolli

Gyroidinoides pontoni Brotzen
Reussella europaea (Cushman and Edwards)
Globigerina pseudobulloides Plummer (latest stage)
Dentalina nasuta Cushman

This fauna also occurs in the Poudingue de la Malogne in the Basin of Mons, Belgium, just below the typical Tuffeau de Ciply, which is of Montian age. As I have pointed out already, in this basal sediment of the Montian, the latest forms of *Globigerina daubjergensis* and of *Globigerina pseudobulloides* occur for the last time,

FIGURES.

Fig. 1. *Dentalina nasuta* Cushman; x 75; a, sideview; b, ventral side. This species is known from the Midway Formation, Middle Paleocene; it also occurs in the Eocene.

Fig. 2. *Reussella europaea* (Cushman and Edwards); x 187; a, view on broad side; b, view on angular side; c, apertural side. The species was described for the first time from the Montian of the Paris Basin; it already occurs in the uppermost Danian of Denmark and in the Paleocene; it is a common species in the type-Montian.

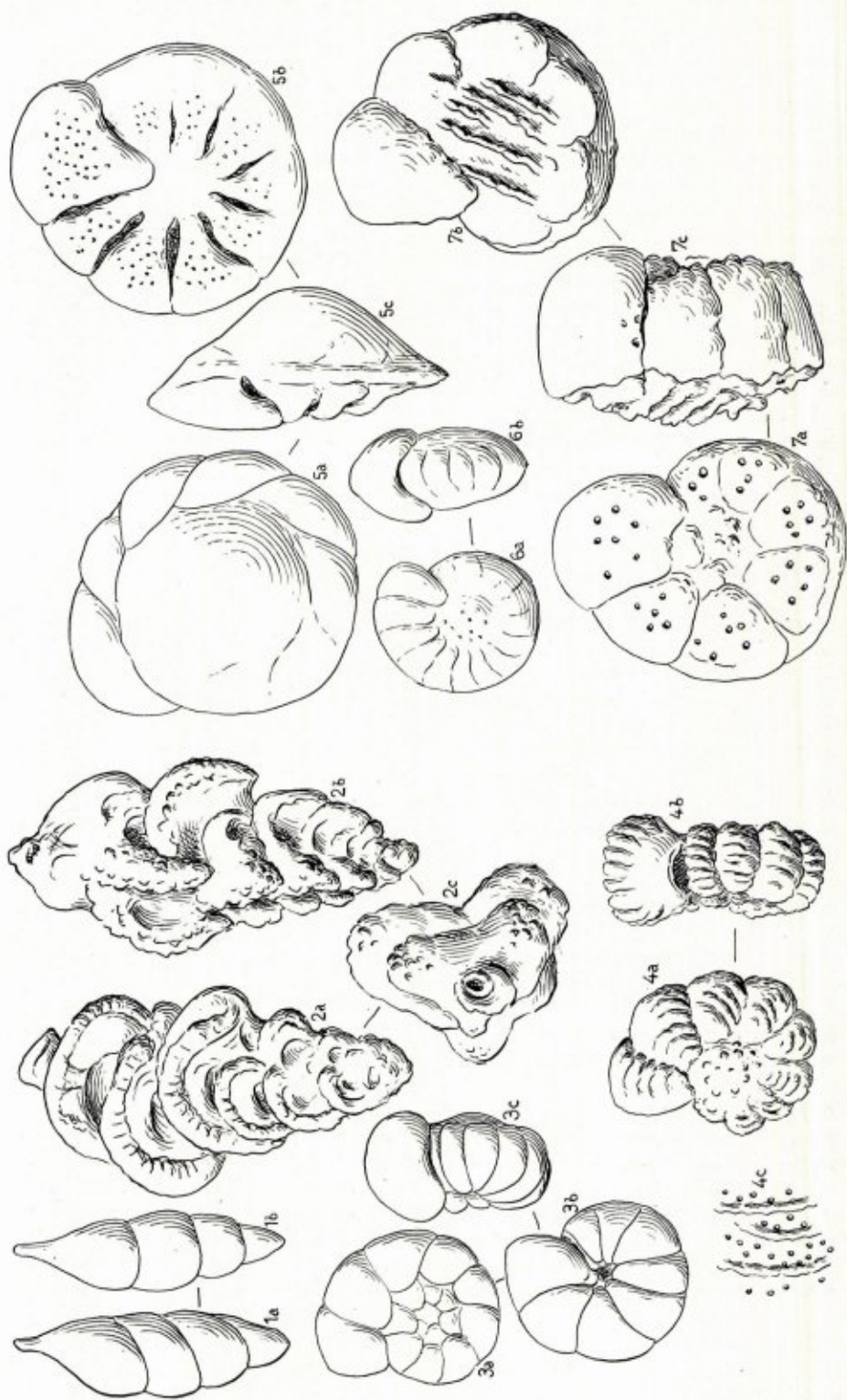
Fig. 3. *Gyroidinoides pontoni* Brotzen; x 75; a, dorsal side; b, ventral side; c, apertural view. Typical specimens already are found in the upper Tuff Chalk; it is common in the Paleocene, also in Denmark.

Fig. 4. *Thalmanita madrugensis* (Cushman and Bermudez); x 75, but Fig. c x 187; a, side view; b, apertural face; c, enlarged surface showing pores and poreless ridges. This species is typical in the type-Montian; it was first described from the Paleocene of Madrug, Cuba; Lys, Int. Congr., 1960, mentions it from Madagascar in the zone with *Globorotalia pseudomenardii* and *G. angulata*, which is in accordance with our find here.

Fig. 5. *Gavelinopsis pseudodiscoideus* (Van Bellen); x 40; a, dorsal side; b, ventral side; c, apertural face. Transverse sections show that this species belongs to *Gavelinopsis*. It is a common form in the Montian.

Fig. 6. *Nonion multisuturata* Van Bellen; x 40; a, side view; b, apertural face. This species is common in the Montian.

Fig. 7. *Boldia madrugensis* Cushman and Bermudez; x 187; a, dorsal side; b, ventral side; c, apertural face. *Boldia madrugensis* was first described from the Paleocene of Madrug, Cuba; it is common in the type-Montian; Lys (l. c., 1960) mentions it from Madagascar in the *Globorotalia velasensis*-zone, middle Paleocene.

there whereas in the Tuffeau itself they have disappeared. The occurrence of *Globorotalia pseudomenardii* in typical form, together with *Boldia* and *Thalmanita* leave no doubt about the age of these layers in which *Crania brattenburgica geulhemensis* Kruytzer and Meyer was found: it is the base of the Montian and therefore Paleocene. This statement is confirmed not only by the analysis of the contents of the Poudingue de la Malogne in the Mons Basin, but also in drill-holes and mine-shafts in the vicinity of Geleen in the Northern part of South Limburg, where in the lowest part of typical Tuffeau de Cibly the same fauna is found, now covered by Tuffeau de Cibly and by Calcaire de Mons in the normal sequence. (Hofker, Rev. Micropal. 4, No. 1, 1961, pp. 53-57, fig. 2). Doubtless Loeblich and Tappan had this lowest fauna at hand when they concluded to a Danian age for the Montian (Journ. Pal., 31, 1957, p. 1119-1120); but the author (i.c., 1961, p. 57) concluded from the Foraminifera, that the Montian already is higher lower Paleocene to middle Paleocene; Brotzen, who found this Montian fauna in Poland, also concluded to a middle Paleocene age (this will be published by Brotzen in the Rev. Micropal.).

Since there is no indication of a larger gap of sedimentation between the "Post-Maestrichtian" above the Md and the coarse-grained sediments at the top without glauconite (typical Tuffeau de Cibly always is coarse grained without any trace of glauconite), there is no possibility to suppose that the age of the lower "Post-Maestrichtian" should be Danian; the foraminiferal contents of this glauconitic "Post-Maestrichtian" strongly point to a Lower Paleocene age (Sealandium of Brotzen, 1948) as the author proved already on many occasions (Hofker, Natuurhist. Maandblad, 45, 1956, pp. 51-57; 45, pp. 75-78; 45, 1956, pp. 99-110; 46, 1957, pp. 98-100; 48, 1959, pp. 18-30; 48, 1959, pp. 80-83; 49, 1960, pp. 34-41; 50, 1961, pp. 63-67; 50, 1961, pp. 85-87). The sediments above, with *Crania brattenburgica geulhemensis* are yet younger and thus bear the fauna of the basal Tuffeau de Cibly, Montian, and this subspecies, when it is the only form found, is not contemporaneous with the typical one, but a later form.

The author has already given more detailed descriptions and figures of several of the species mentioned in the short list here:

- Rotalia trochidiformis* Lamarck (84 Congr. Soc. Sav., Dijon, 1959, pp. 287-289, fig. 85-94; Natuurhist. Maandblad, 44, 1955, pp. 119-121).
- Rotalia saxorum* d'Orbigny (84 Congr. Soc. Sav., Dijon, 1959, pp. 286-287, fig. 97-84).
- Gavelinella danica* (Brotzen) (Natuurhistorisch Maandblad, 44, 1955, pp. 49-52, fig. 1-3).
- Boldia magrugaenesis* Cushman and Bermudez (Contr. Cushman Found., 11, 1960, pp. 47-49).
- Pulsiphonina prima* (Plummer) (Natuurhistor. Maandblad, 47, 1958, pp. 82-83, fig. 3,4; Ibid., 50, 1961, p. 67, fig. 11).
- Globigerina daubjergensis*, *Catapsydrax* stage, Brönnimann (Natuurhist. Maandblad, 49, 1960, p. 40, fig. 3; Contr. Cushman Found., 11, 1960, pp. 73-86, fig. 34, tabl. 4); Rev. Micropal., 3, No. 2, 1960, pp. 119-130, pl. 1).
- Globigerina pseudobulloides* Plummer (Natuurhist. Maandblad, 48, 1959, pp. 80-83, fig. 1-5; Rev. Micropal., 3, No. 2, pp. 120-121, pl. 2)
- Globorotalia pseudomenardii* Bolli (Natuurhist. Maandblad, 48, 1959, p. 20, fig. 3).

Some of the species found in these upper sediments of the "Post-Maestrichtian" are figured here, all deriving from Canal Albert, most Northern section near Vroenhoven.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN RINGBLADIGE WILG, *SALIX BABYLONICA* var. *ANNULARIS* FORB.

door E. M. KRUYTZER

In februari van dit jaar werd in de museum-tuin geplant een jong boompje van de Ringbladige wilg, *Salix babylonica* var. *annularis* Forb. (= var. *crispa* Loud.). Door bemiddeling van Dr. J. W. A. van de Graaff hadden wij dat boompje gekregen van de heer J. Hanssens uit Geval (B.), die het zelf kwam brengen. De levensgeschiedenis van deze wilg is wel zo ingewikkeld en tragisch, dat het de moeite waard is ze hier te vertellen, vooral ook omdat wijlen Dr. A. de Wever een rol gespeeld heeft in deze geschiedenis. Het eigenlijke verhaal heb ik ontleend aan het artikel van Dr. Van de Graaff. „Enige zeer bijzondere wilgen”, verschenen in *Floralia Huis en Hof*,

Salix babylonica annularis
Fotoarchief De Wever.

Jrg. 81 no. 5 (8 maart 1961), en hieraan toegevoegd enige gegevens, die ik gevonden heb in het archief De Wever. De heren Hanssens en Veendorp waren bovendien zo vriendelijk, mij nog enige inlichtingen te verstrekken.

De treurwilg, *Salix babylonica* L. is afkomstig uit China en Japan. De variëteit *annularis* is volgens Loudon als mutatie ontstaan in een kwekerij in Europa, maar Loudon kon niet achterhalen waar. Deze variëteit is gekenmerkt door haar omgekrulde ringvormige bladeren.

De geschiedenis van ons boompje begint in Metz, waar de bekende kweker Simon Louis in 1914 een vrij grote kultuur had van *S. b. annularis*. In de eerste wereldoorlog is de gehele kwekerij verwoest en Louis zelf is gesneuveld. Gelukkig was nog een boompje of stek terecht gekomen in Kew Gardens. In maart 1938 ontving de heer H. Veendorp, hortulanus

van de Leidse Hortus Botanicus, een paar takjes van die wilg uit Kew Gardens, welke hij doorzond aan de heer Hanssens, die toen ter tijd te Ukkel (B.) woonde. De heer Hanssens heeft ze dadelijk gestekt in grote potten. Nadat de takjes ingeworteld waren, werden de potten met de jonge plantjes door de heer J. F. Meens uit Spaubeek van Ukkel overgebracht naar Dr. De Wever, voor wie ze eigenlijk bestemd waren. Te Nuth groeiden de plantjes uit tot behoorlijke bomen. Na de tweede wereldoorlog zond Dr. De Wever een paar stekken aan de heer Hanssens, die intussen naar Genval verhuisd was. De heer Hanssens heeft thans een mooie kweek van boompjes te Genval. Van daaruit zijn reeds verschillende exemplaren gezonden naar kwekerijen in Duitsland, Frankrijk en België. Het boompje in onze tuin zal een blijvende herinnering zijn aan de eminente Limburgse botanicus Dr. De Wever.

In Nuth zijn thans geen ringbladige wilgen meer, daar het stuk tuin, waarin zij stonden, aan de wegverbreding is opgeofferd. In Kew Gardens zijn ze ook verdwenen. Gelukkig is onze wilg nu in veilige haven.

De ringbladige wilg kan een hoogte van 3 tot 4 meter bereiken, zo wordt gewoonlijk opgegeven, doch volgens Dr. De Wever kwamen er in Engeland en Zuid-Europaja bomen voor, die even hoog werden als de typische *babylonica*. In een oude catalogus van de bomen van het park te Aalbeek (Hulsberg) staat een boom vermeld, die in 1826 12 m hoog was en vóór 1800 geplaat was. In de beschrijving van het park te Aalbeek door Dr. De Wever (Natuurhist. Maandblad 1913 no 1, pag. 2) vinden wij deze boom niet meer. In het jaarboek 1927 van de Nederlandsche Dendrologische Vereeniging schrijft S. G. A. Doorenbos (pag. 110), dat zich in de Roterdamsche Diergaard een buitengewoon oude boom bevindt met een stamdoorsnede van 40 cm, maar de hoogte wordt niet vermeld. Deze boom was toen reeds stervende.

BOEKBESPREKING

Handbuch für Sternfreunde, door G. D. Roth en 9 medewerkers. 360 blz. 112 afb., aanhangsel met 29 tabellen. Prijs in linnen band DM 48.—. Springer-verlag. Berlin-Göttingen-Heidelberg 1960.

"Wegweiser für die Praktische Astronomische Arbeit" luidt de ondertitel van het boek. Als wegwijzer opent

het boek een verrassend aantal wegen die voor serieuze, experimenterende of rekenende amateurastronomen openliggen. Dit komt ook hierdoor dat het boek meteen uitgaat van een behoorlijke voorkennis van wis- en natuurkunde en astronomie (minstens HBS-kennis), en er dus geen tijd verspild hoeft te worden aan lange inleidingen over de beginselen.

Wat betreft de indeling, vanzelfsprekend wordt er ruim aandacht geschonken aan kijkers en telescopen voor amateurs, ook met de modernste hulpstukken en in modernste uitvoering. De fotografische waarneming krijgt ruim haar deel, niet alleen in het hoofdstuk over kijkers.

Behalve hoofdstukken over de waarneming van zon en maan, planeten en kometen, vaste sterren en melkwegstelsel(s), vindt U ook een hoofdstuk over de waarneming van aard-satellieten of kunstmanen. Zelfs de radiotelescoop wordt kort besproken. Waar het boek niet op details van een bepaald onderwerp in kan gaan verwijst het naar een uitvoerige literatuuropgave.

De rekenaars komen aan hun trekken in een hoofdstuk over toegepaste wiskunde voor de astronomie en in het hoofdstuk over „sferische astronomie”.

Het lijkt ons een ideaal handboek voor werkgroepen van amateur-sterrenkundigen en het kan aan leraren cosmografie aan middelbare scholen nuttig materiaal verschaffen. Waar de schrijver het in het voorwoord ook aan leerlingen aanbeveelt lijkt hij me wat optimistisch. Overigens een boek dat in ons tijdperk van de ruimtevaart en groeiende belangstelling voor de astronomie zijn weg zeker zal vinden.

v. d. G.

Genesis. De wording van het universum, onze planeet en zijn bewoners door H. L. Dörrie. Uit het Duits vertaald door C. de Dood. 196 bladz. Uitg. Wereld-Bibliotheek, Amsterdam—Antwerpen, 1961. Prijs geb. f 11,90.

De titel van het boek dekt de lading volkomen. Het boek is geschreven door een arts, die door de studie van de natuurwetenschappen en zijn vele reizen in staat is het in de titel genoemde onderwerp in beknopte en bevattelijke vorm te behandelen. Was het nodig aan de vele boeken, die in de laatste jaren over dergelijke onderwerpen geschreven zijn, nog een nieuw toe te voegen? Dat zeker niet, maar toch is ieder nieuw goed boek — en dit is een goed boek — welkom. Het blijft moeilijk om een boek zonder fouten te schrijven. Wij zullen er aanstonds op wijzen. De criticus heeft het in dezen gemakkelijker dan de schrijver, die alles moet weten.

Het eerste hoofdstuk behandelt het ontstaan van de wereld en de aarde. Dit is het moeilijkste hoofdstuk en de schrijver raadt de lezer, die dit hoofdstuk te theoretisch — lees te moeilijk — vindt, aan het aanvankelijk over te slaan. Toch zou ik dit niet willen aanraden, want men vindt er dingen in, die later niet meer ter sprake komen, o.a. de ouderdomsbepaling van de gesteenten door middel van radio-actieve elementen.

In het tweede hoofdstuk — de oervoortbrenging — bespreekt de schrijver op uitstekende wijze het gedrag der virussen. Dan komen de hoofdstukken over voortplanting en bevruchting, sexualiteit, geslacht en dood.

Hoewel in het volgende hoofdstuk een goede uiteenzetting wordt gegeven van de overdracht van de erfac-

toren en het ontstaan van de mutaties, is de schrijver toch beslist fout, wanneer hij het gebonden zijn van de bloederziekte (hemofilie) aan het mannelijk geslacht op één lijn stelt met de koppeling van de erfactoren, die in één chromosoom gelegen zijn (blz. 81).

Hoofdstuk VII „De ontwikkeling der driften” is eigenlijk in hoofdzaak een uiteenzetting van de wijze, waarop bij planten en dieren de bevruchting tot stand komt. Bij de bespreking van de secundaire geslachtskenmerken zegt de schrijver, dat een kip, na het operatief wegnemen van de eierstok, hanenvederen krijgt, begint te kraaien en strijdlustig wordt. Dit is niet helemaal juist, want de laatste twee eigenschappen openbaren zich pas, wanneer de tweede, slechts in aanleg aanwezige gonade gaat uitgroeien tot een mannelijke geslachtsklier, hetgeen mogelijk is, maar de schrijver zegt het niet uitdrukkelijk.

Dan wordt in dit hoofdstuk — blz. 113, voetnota — gesproken over een „mystieke” ziel, die de vertaler bij dieren niet aanwezig acht. Het woord „mystiek” mag hier niet gebruikt worden, maar wij willen de vertaler het verkeerde gebruik van dit woord gaarne vergeven, omdat hij niet de enige is, dit dat doet.

De volgende hoofdstukken geven een goede bespreking van de geschiedenis en de stand van het evolutievraagstuk. Het boek eindigt met „De geschiedenis van de mens”, uit welk hoofdstuk wederom blijkt, dat juist door de nieuwe vondsten het vraagstuk niet eenvoudiger, maar ingewikkelder wordt.

In het Voorwoord — daar had ik eigenlijk mee moeten beginnen — staat de schrijver ietwat scheef tegenover de betekenis van het scheppingsverhaal in het boek Genesis en de plaats, die de mens inneemt in de schepping, of beter gezegd, de schrijver had het wat gelukkiger kunnen zeggen. De verstandige lezer zal hierover echter niet struikelen.

K.

Thieme's Hondenboek. Rassen - fokken - verzorging door Ulrich Klever. 272 bladz. met 180 gekleurde platen en foto's. Uitg. Thieme & Cie, Zutphen 1961. Prijs geb. f 9,75.

De bekende uitgever uit München, Knaur, interesseert zich bijzonder voor het leven der dieren. Het door hem uitgegeven Hundebuch is thans in het Nederlands vertaald en bewerkt door de kynoloog Jan van Rheenen, die het oorspronkelijke boek heeft uitgebreid met een beschrijving van de Nederlandse rassen.

Het boek is in de eerste plaats geschreven voor hen, die van honden houden. Men vindt er dan ook alles in, wat men moet weten. Het begint al met de aankoop en de moeilijkheden, die men met de huiseigenaar kan krijgen. Heeft men een hond aangeschaft, dan moet men weten, hoe het dier moet worden opgevoed. En zo gaat het boek verder over voeding, verzorging enz. Wil de eigenaar van een hond zich aansluiten bij een kynologische club, hij vindt in dit boek alle adressen.

In zijn „Psychologie van de hond” is de schrijver zeer verstandig. Hij maakt van de hond geen mens, die alles begrijpt. Belangrijk is het laatste hoofdstuk, dat de rassen uitvoerig beschrijft.

Al is dit boek vooral voor hondenliefhebbers geschreven, ook anderen zullen dit goede boek met plezier lezen. De illustraties alleen zouden je reeds kunnen verleiden het boek aan te schaffen.

K.

Stichting
**HET
LIMBURGS
LANDSCHAP**

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgs Landschap” in haar streven en geeft U op als contribuant aan het Secretariaat.
Minimum bijdraage per jaar f 7.50 over te maken op postgiro no. 103 86.04

Secretariaat :

**HEYLERHOFFLAAN 6 TELEFOON 04400-15373
MAASTRICHT**

BRAND'S BIEREN

DE BESTE

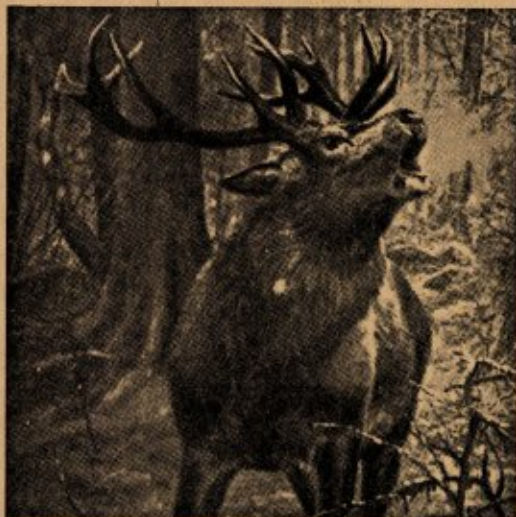

GOFFIN-DRUK

KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

C.V. DRUKKERIJ ^{V/H} CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 12121 - MAASTRICHT

Ministerieel erkend

**ZOÖLOGISCH
PREPARATEURS-BEDRIJF
EN VELLENBEREIDERIJ**

Jac. Bouten (v.h. Leo Bouten)
Industrieterrein de Veegtes, Venlo Tel. 2303

ANTIQUARIAAT JUNK

(Dr R. Schlerenberg)

LOCHEM - HOLLAND

Standard cataloge

Geologie. Jubileum-Cat. I (Cat. No. 111)	2715 nrs.
Paleontologie. Jubileum-Cat. II (Cat. No. 112)	1828 nrs.
Algemene Natuurwetenschappen en Zoologie, Jubileum-Cat. IV (Cat. No. 114)	1715 nrs.
Botanie. Jubileum-Cat. VI (Cat. 116/117)	ca. 2700 nrs.
Entomologie. Jubileum-Cat. V (Cat. No. 115)	in druk.

Quick Lists.

Botanie. (Quick List 7)	550 nrs.
Geologie. (Quick List 8)	550 nrs.
Zoologie en Entomologie. (Quick List 9/10)	900 nrs.

Special Offers. (Zoologie-Botanie-Geologie).

Special Offers 22-26. elk ca. 1000 nrs.

Tijdschriften.

Botanie. (Occasional List 27)	100 nrs.
Algem. Natuurwetenschappen (Occ. List 28)	ca. 120 nrs.
Entomologie. (Occasional List 29)	ca. 100 nrs.

AANKOOP van boeken, tijdschriften en gehele bibliotheken over **Zoologie, Entomologie, Botanie, Geologie, Palaeontologie, Micropalaeontologie**

VERZOEKE OFFERTES

VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL

* BEAUMONT *

*

STATIONSTRAAT
TELEFOONK 4400-16285

HET MAANDBLAD

"BLIIDORP
GELUIDEN"

ZAL OOK U INTERESSEREN!

Het brengt U artikelen over het doen en laten van allerlei exotische dieren zoals dat in een diergaarde van nabij kan worden gadege-
slagen en over uitheemse gewassen in hun omgeving.

De kosten bedragen slechts f 1.90 per jaar. Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

STICHTING KONINKLIJKE
ROTTERDAMSE OIERGAARDE

Tel.: 82965
Giro: 384741

Bezoekt de toonkamers der

Alle elektrische toestellen, die de huisvrouw het werk kunnen verlichten, zijn aldaar, zonder verplichting tot kopen, in werking te zien.

Zeer ruime sortering wasmachines, wascentrifuges, fornuizen, komforen, stofzuigers, koelkasten, kachels, strijkijzers, enz. enz.

MAASTRICHT, Wolfstraat 20
ROERMOND, Neerstraat 40
VENRAY, Paterstraat 23

ZEER GUNSTIGE
BETALINGSVOORWAARDEN!